

Sosyalizm Marksizm Komünizm (1971); *Din, İnkılâp, İrtica* (1971); *Kadın, Aşk, Aile* (1973); *Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar* (1976); *Eğitim, Gençlik, Üniversite* (1976); *Yirminci Asır, Avrupa ve Biz* (1976).

BİBLİYOGRAFYA :

(Peyami Safa ve eserleri hakkında çeşitli üniversitelerde çok sayıda tez yapılmıştır; burada yayımlanmış olan başlıca kaynaklar gösterilmiştir). Cahit Sıtkı Tarancı, *Peyami Safa: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1940; Rıza Çavdarlı, *Peyami Safa*, İstanbul 1943; Mustafa Baydar, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*, İstanbul 1960, s. 170-173; Tekin Erer, *Basında Kavgalar*, İstanbul 1965, s. 241-267; Hillmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul 1966, II, 743-747; Kemal Sülker, *Nâzım Hikmet'in Polemikleri*, İstanbul 1968; Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler* (haz. Zeynep Kerem), İstanbul 1977, s. 361-364; Samet Ağaoğlu, *İlk Köşe (Edebiyat Hâtıraları)*, İstanbul 1978, s. 117-120; Vecdi Bürün, *Peyami Safa ile 25 Yıl*, İstanbul 1978; Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, İstanbul 1978, II, 342-372; Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul 1983, s. 185-189; Adile Ayda, *Böyle İdiler Yaşarken*, Ankara 1984, s. 183-192; Ergun Göze, *Peyami Safa*, Ankara 1988; a.mlf., *Üç Büyük Mustarip*, İstanbul 1989, s. 58-65, 72-75, ayrıca bk. tür.yer.; a.mlf., *Peyami Safa-Nâzım Hikmet Kavgası*, İstanbul 1991; a.mlf., *Peyami Safa'nın Türk Düşüncesindeki Yeri*, İstanbul 1997; Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Ankara 1990, s. 113-132; Mehmet Tekin, *Peyami Safa'nın Roman Sanatı ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Konya 1990; Erol Üyepazarıcı, *Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes*, İstanbul 1997, s. 198-209; Nan A. Lee, *Peyami Safa'nın Eserlerinde Doğu-Batı Meselesi*, İstanbul 1997; Altan Deliorman, *Sessiz Bir Ses*, İstanbul 1997, s. 143-166; Emin Karaca, *Türk Basınında Kalem Kavgaları*, İstanbul 1998, s. 85-108, 229-249; Beşir Ayvazoğlu, *Peyami: Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı*, İstanbul 1999; a.mlf., *Doğu-Batı Arasında Peyami Safa*, İstanbul 2000; Hakkı Süha Gezgin, *Edebî Portreler* (haz. Beşir Ayvazoğlu), İstanbul 2005, s. 236-238; Ramadan Gülenam, *Eğitim ve Öğretim Anlayışında Peyami Safa*, Ankara 2006; Kandemir, "Peyami Safa Anlatıyor", *Yedigün*, sy. 184, İstanbul 1936, s. 10-11; "Peyami Safa Diyor ki", *Her Ay*, sy. 1, İstanbul 1937, s. 119-123; Hikmet Münir, "Peyami Safa Hakkında Ne Diyorlar?", *Yedigün*, sy. 409 (1941), s. 7; İsmail Hakkı İzmirli, "Peyami Safa'nın İslâm Felsefelerine Haksız Hücumu", *İslâm-Türk Ansiklopedisi Mecmuası*, I/45-50, İstanbul 1942-43; Muharrem Mercangil, "Peyami Safa (Server Bedi)", *Yeni Yayınlar*, VI/12, Ankara 1961, s. 257-266 (Peyami Safa ve Server Bedi imzasıyla yayımlanmış eski ve yeni harfli eserlerinin bibliyografyası); Recep Doksat, "Birinci Ölüm Yılında Ünlü Yazar ve Düşünür Peyami Safa", *Yol*, sy. 2, İstanbul 1962, s. 7; Galip Erdem, "Galip Erdem Peyami Safa'yı Anlatıyor", *Diwan*, sy. 8, Ankara 1979, s. 3-10; Ayhan Songar, "Peyami Safa'dan Birkaç Hatıra", *Türk Edebiyatı*, sy. 104, İstanbul 1982, s. 24-25; Kayhan Emiroğlu, "Peyami Safa'nın Eski Harfli Eserleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *Müteferrika*, sy. 23, İstanbul 2003, s. 185-197.

BEŞİR AYVAZOĞLU

SAFÂ, Zebîhullah

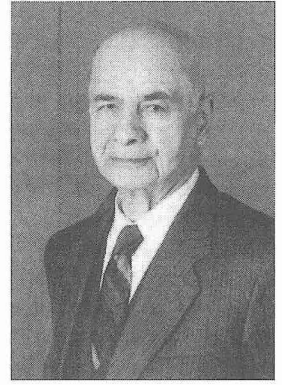
(ذبيح الله صفا)

(1911-1999)

İrânlı edebiyat tarihçisi ve yazar.

Simnân'a bağlı Şehmirzâd'da doğdu. İlk öğrenimini babasının ticaretle uğraştığı Bâbü'l'de (1925), orta ve yüksek öğrenimini Tahran Yüksek Öğretmen Okulu ve Tahran Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe ve Fars Dili ve Edebiyatı bölümlerinde tamamladı (1936). Dört yıl lise öğretmenliği yaptıktan sonra mezun olduğu üniversitede akademik kariyerine başladı ve 1948'de Fars dili ve edebiyatı profesörü unvanını aldı. 1962-1963 öğretim yılında misafir öğretim üyesi olarak Hamburg Üniversitesi'nde ders verdi. Almanya'dan dönüşünde bölüm başkanlığına getirildi ve fakültenin dekanlığına seçildi. Üniversite hocalığı sırasında ayrıca yüksek öğretim başkanlığı, Tahran Üniversitesi yayınlar müdürlüğü, UNESCO Millî Komisyonu sekreterliği ve İran Kızılayı başkanlığı gibi idarî görevlerde bulundu. Öğrenciliği sırasında başladığı gazete ve dergilere yazı yazma, çevirmenlik, idarecilik ve editörlük gibi işlerle de ilgilendi. 1969 yılında öğretim üyeliğinden emekliye ayrılan Safâ Almanya'ya giderek bir yıl süreyle Hamburg Üniversitesi'nde ders verdi. Ardından İran'a döndü ve Tahran'da yazım çalışmalarına devam etti. Hayatı boyunca yürüttüğü ilmi ve edebî hizmetlerinden dolayı Palmes Académiques (Fransa 1970) dahil çeşitli ödüller aldı. Almanya'nın Lübeck şehrinde vefat ettiğinde Hamburg'daki müslüman mezarlığına gömüldü.

Eserleri. Telifleri. 1. Hamâseserâyî der İrân tâ Karn-i Çehârdehom-i Hicrî (Tahran 1324 hş.). **2. Târîh-i 'Ulûm-i Akli der Temeddün-i İslâmî** (Tahran 1331 hş.). Eserde V. (XI.) yüzyıl ortalarına kadar İslâm medeniyetinde akf bilimleri ele alınmıştır. **3. Le livre du millenaire d'Avicenne** (Tahran 1953). **4. Anthologie de poésie persane** (Paris 1964). **5. Genc-i Sûhan** (I-VI, Tahran 1339 hş.). Zerdüş'tün Gatalar'ından modern çağa kadar Fars şiir tarihi konusunda ayrıntılı bir önsözle Rûdekî'den Bahâr'a kadar çeşitli şairlerden seçilmiş örnekleri içerir. **6. Al-Birûni, ses oeuvres et ses pensées** (Tahran 1353 hş./1973). **7. La prose rythmique persane** (Paris 1976). **8. Âmûzişgâhâ ve Âmûzişhâ der İrân** (Tahran 1354 hş.). Eserde en eski devirlerden çağımıza kadar İrân-

Zebihullah Safa

da eğitim ve eğitim kurumları incelenir. **9. Gâhşomârî ve Ceşnhâ-yi Millî-yi İrânîyân** (Tahran 1355 hş.). İrânlılar'ın kullandığı takvimler ve millî, dinî günler, bayramlar hakkındadır. **10. Târîh-i Edebiyyât der İrân ve der Kalemrov-i Zebân-i Fârsî** (I-V, Tahran 1358 hş.). Başlangıçtan XII. (XVIII.) yüzyıl ortalarına kadar İran edebiyatı tarihidir. **11. Gencine-i Sûhan** (I-VI, Tahran 1363 hş.). Ebû Mansûr-i Muammerî'den Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'ye kadar 164 yazarın kısa biyografileri ve eserlerinden seçmeleri içerir.

Neşir ve Çevirileri: Merg-i Sokrât (Tahran 1314 hş., Lamartine'in *La mort de Socrate*'nden); **Rafail** (Tahran 1317 hş., Lamartine'in *Raphael* inden); **Manzûme-yi Yâdgâr-i Zerîr** (Tahran 1321 hş.); **Keyâniyân** (Tahran 1336 hş., Arthur Christensen'in *Les kayanides* inden); **Dîvân-i 'Abdülvâsî'-i Cebelî** (1339 hş.); **Dârâbnâme-yi Biğemî** (Tahran 1339 hş.); **Dîvân-i Seyfüddîn Muhammed-i Ferğânî** (Tahran 1341 hş.); **Dârâbnâme-yi Tarsûsî** (Tahran 1344 hş.); **Bahtiyârname** (Tahran 1345 hş.); **Varğa ve Gülşâh** (Tahran 1349 hş.). Eserinin birçoğu Arapça ve İngilizce'ye çevrilen Safâ'nın 1933 yılından itibaren Farsça ve Fransızca olarak kaleme aldığı çeşitli makaleleri de bulunmaktadır. Ayrıca *Encyclopaedia Iranica* (New York) için madde yazmıştır (eserlerinin daha geniş bir listesi için bk. http://en.wikipedia.org/wiki/zabihollah_safa).

BİBLİYOGRAFYA :

Celâli-yi Nâinî – Seyyid Muhammed, "Doktor Şafâ, Matbu'ât ve Siyâset", *Ceşnâme-yi Üstâd Zebîhullâh-i Şafâ*, Tahran 1377 hş., s. 145-165; Nîmet Yıldırım, *Fars Edebiyatında Kaynaklar*, Erzurum 2001, s. 60-62, 75, 90; Celâl Metînî, "İrânîdüstî-yi Üstâd Şafâ", *İrânşinâsi*, XI/3, Rockville-Maryland 1378 hş./1999, s. 379-388; a.mlf., "Sâlşumâr-i Üstâd Zebîhullâh-i Şafâ", a.e., XI/3 (1378 hş./1999), s. 389-393; Seyfeddin Nazmabadi, "Ein Nachruf auf Professor Zabihollah Safa", *Orient*, XL/4, Hamburg 2000, s. 529-533.

NİMET YILDIRIM